

İKİNCİ LEVANTEN SEMPOZYUMU - İZMİR
THE SECOND LEVANTINE SYMPOSIUM IN IZMIR
(31 Ekim - 2 Kasım 2014, İzmir)

Sempozyum Tanıtımı
Symposium Review

Hakan AYAZ*

İlki 3 Kasım 2010 tarihinde düzenlenen bu sempozyumun ikincisi, 31 Ekim-2 Kasım 2014 tarihleri arasında, hem yerel hem uluslararası olmak üzere büyük bir katılım ile gerçekleştirilmiştir. İzmir’de yaşamış olan Levantenlerin gerek yarattıkları iş hayatları, gerek etkileyici hayat tarzları ve gelenekleri, bu sempozyumun İzmir’de gerçekleşmesinde etkili bir rol oynamıştır.

Farklı etnik grupların Levant¹ bölgelerinde yaşayışları, yerli halk ve yöneticiler ile olan ilişkileri, Cenova, Malta, İzmir ve Ege Adalarındaki bazı ailelerin sosyal tarih araştırmaları bu sempozyumda konu edilmiştir. Bunun yanı sıra bu sempozyum, uluslararası katılımcılar ve davetliler için oluşturulan isteğe bağlı gezi turları ile desteklenerek daha da canlandırılmaya çalışılmıştır. İzmir Ticaret Odası’nın katkılarıyla düzenlenen bu sempozyum, yerli ve yabancı araştırmacıların bildirimleri ve Levanten aile mensubu fertlerin sunumları ile tematik bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

İzmir Ticaret Odası Meclis Başkanı Rebi Akdurak ve İzmir’in önemli Levanten ailelerinden birinin ferdi olan Alex Baltazzi’nin açılış konuşmaları ile başlayan İkinci Levanten Sempozyumu’nun ilk bölümü “*Families*” (Aileler) başlığı adı altında devam etmiştir. Bu oturumda ilk olarak Dr. Marie-Carmen

* Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (hakan747@gmail.com).

1 Levant (Doğu) kelimesiyle Doğu Akdeniz limanları, diğer bir anlamda ise tüm Doğu Akdenizliler kastedilmektedir. Fakat bu terim daha çok hem Bizans hem Osmanlı döneminde yerli ahalden farklı olarak buralara gelerek yerleşmiş olan İtalyan, Katalan, Fransız gibi Batı Akdenizliler için kullanılmıştır. Levant, 18. ve 19. yüzyıllarda Orta ve Kuzey Avrupa’dan gelip Akdeniz kentlerine yerleşen yabancıları da kapsayan ve betimleyen bir terim haline almıştır. Bkz: İlber Ortaylı, “Levantenler”, *Geçmişten Günümüze Levantenler*, Ed. Fikret Yılmaz, İzmir Ticaret Odası, Kültür, Sanat ve Tarih yay., No:12, İzmir, 2011, s.23.

Smyrnelis “*Levantine social identities in 19th century Ottoman Empire*” (19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Levanten Sosyal Kimlikleri) adlı bildirisini sunmuştur. 19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu içerisinde yaşamlarını devam ettiren Levanten kimliklerin sosyal yaşamlarını konu edinen araştırmasını katılımcılara anlatmıştır. Aynı oturumun ikinci konuşmacısı olan Joanna Hyslop, “*The life and work of the Reverend Charles Dobson, Anglican Chaplain at Smyrna in 1922*” (Anglikan Papaz, Din Adamı Charles Dobson’un 1922’de İzmir’deki Yaşamı ve Çalışması) adlı bildiri ile özellikle yabancı katılımcılar tarafından oldukça beğenilen bir sunum yapmıştır. Büyükbabası olan Charles Dobson’un hayatını ve İzmir’deki yaşamını anlatan bir çalışma ile dinleyicilerin karşısına çıkan Joanna Hyslop, sempozyumun ilgi gören konuşmacılarından olmuştur. Oturumun üçüncü konuşmacısı olan Wallis Kidd, “*The MacAndrews & Forbes Company and the Forbes Family*” (MacAndrews & Forbes Şirketi ve Forbes Ailesi) adlı bildirisinde Söke’de Yusuf isimli bir yerli ile gerçekleştirdiği görüşmeyi de ele alarak Forbes ve MacAndrews aileleri tarafından Söke’den İzmir’e yapılan meydan kökü ticaretini anlatmıştır. Harvard Üniversitesi’nden bulduğu belgeleri de sunan konuşmacı, hem meydan kökü ticareti hem de aile araştırmaları ile ilgili bilgileri içeren sunumunu gerçekleştirmiştir. Dördüncü konuşmacı olan Joe Murat, “*The Murat Family of Bornova*” (Bornovalı Murat Ailesi) adlı sunumunu gerçekleştirmiştir. Bu sunumda Bornova’da yaşamış olan büyükbabasından kalan aile arşivini ve bu arşiv içerisindeki tapu, sigorta, miras belgelerini de kullanarak gerçekleştirdiği aile araştırmasını paylaşmıştır.

Kısa bir aradan sonra devam eden birinci oturumda söz alan Malta Üniversitesi’nden Prof. Henry Frendo, “*The Maltese in Smyrna*” (İzmir’de Maltalılar) adlı bildirisinde 1922 yılı İzmir’i ve burada yaşayan Maltalıların sosyal, kültürel ve ekonomik hayatlarından bahsetmiştir. Maltalı ailelerin İzmir içerisinde tarım dışında her türlü faaliyet içerisinde bulduklarından, Maltalılara İngiliz yardımlarından ve İzmir yangını²²ndan da bu bildiri içerisinde söz edilmiştir. Mark Ransome ise, “*The Walkers of Smyrna*” (İzmirli Walkerlar) adlı bildirisinde, Walker ailesinin İzmir’deki yaşamlarından bahsetmiştir. Joseph Walker ve William Walker isimli aile büyükleri konu edinilerek, İzmir’de Walker ailesi tarafından açılan bira fabrikası ve ailenin oturdukları evin görsel sunumları da gerçekleştirilmiştir. Birinci oturumun son konuşmacısı olan Brian Webber, “*Observation on how the Perrin – Webber Family’s Smyrna connections continued in Canada*” (Perrin ve Webber Ailesi’nin İzmir Bağlantılarının Kanada’da Nasıl Devam Ettiğine İlişkin Gözlem) adlı araştırmasını sunmuştur. Perrin ve Webber ailelerinin İzmir bağlantılarının daha sonraları Kanada’da ne şekilde devam ettiği konusunda bir bildiri ile sempozyuma katılmıştır. Sempozyumun bu ilk

2 13 Eylül 1922’de başlayarak yaklaşık beş gün süren bu yangında İzmir’in üçte ikisi yok olmuştur. Her ne kadar uluslararası çevreler tarafından çıkar mücadelesi için kullanılan bir olay olsa da bazı bilgi ve belgelerin ışığında bu yangını Ermenilerin provoke ettikleri ortadadır. Bkz. Oktay Gökdemir, “Fransız Kaynaklarının Işığında 1922 İzmir Yangını”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.VI, S.15, (2007, Güz), İzmir, s.20.

oturumu Levanten aileler ile ilgili olup, bu ailelerin Türkiye ile olan bağlantılarına ve yerleştikleri bölgelerdeki hayatları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Sempozyumun ikinci oturumu "*International Links*" (Uluslararası Bağlantılar) başlığı altında sunulan dört bildiri ile tamamlanmıştır. Bu oturumda; Cenova Üniversitesi'nden Prof. Sandra Origone "*The human relations between Smyrna, Genoa, The Knights of St John and other Latin presences, analyzing documentary sources*" (İzmir, Cenova, St John Şövalyeleri ve Diğer Latin Varlıklar Arasındaki İnsan İlişkileri, Belgeye Dayanan Kaynakların Analizi) adlı bildirisini ilk sırada sunmuştur. Bu bildiri, Ortaçağ döneminden başlanarak İzmir'in tarihsel süreci verilmiştir. Rodos Şövalyeleri, Haçlı seferleri ve bölgedeki batılı üstünlüğü gibi konular ele alınmıştır. Bölgenin siyasi-ekonomik durumu, Adalar ile Anadolu arasındaki ticari ilişkilerden söz edilmiştir. İkinci olarak söz alan konuşmacı Sorbonne Üniversitesi'nden Prof. Michel Balard, "*The birth of the Giustiniani Clan: From the Old to the New Maona of Chios*" (Giustiniani Klanı'nın Doğuşu: Eskisinden, Sakız Adası'nın Yeni Maona'sına) adlı bildiri ile sempozyuma katılmıştır. Sunumunu Fransızca ve İngilizce dillerinde üç bölüm olarak gerçekleştiren Prof. M. Balard, Sakız Adası'nın 14. yüzyıl tarihsel sürecinden bahsetmiştir. Birmingham Üniversitesi'nden Ioanna Koukounis, "*Furrowing routes of trade in the Mediterranean: The Chiots between Genoa and the Levant*" (Akdeniz'de İz Bırakan Rotalar: Cenova ve Levant Arasında Sakızlılar) adlı bildirisini üçüncü sırada sunmuştur. Sakız adasının ticari hayatını, İzmir ile Sakız Adası arasındaki ticari ilişkileri, Sakızlı Levantenlerin kurduğu ticaret firmalarını ve bazı Sakızlı aileleri 18. yüzyıl sürecinde ele alan Dr. Ioanna Koukounis, Cenevizliler ile Sakızlılar arasındaki ticari ilişkilerden de bahsetmiştir. Diğer bir konuşmacı da Yaşar Üniversitesi'nden John Thompson olmuştur. "*Levantine travellers - David Wilkie in the Levant*" (Levanten Seyyahlar - Levant'ta David Wilkie) adlı çalışmasını sunmuştur. Bu oturumda Levant bağlantıları konu edinilmiş ve Levantenlerin yaşadığı bölgeler ve bu bölgelerde yaşayan Levantenlerin ilişkileri ile ilgili bildiriler sunulmuştur.

Sempozyumun üçüncü oturumu "*Around Izmir*" (İzmir Çevresinde) başlığı altında hazırlanan çalışmaların sunumu ile devam etmiştir. İzmir şehri, şehir içerisinde yaşayan Levantenler ve İzmir ile yakından ilgisi bulunan Levantenler ile ilgili konular bu oturumda dinleyicilere sunulmuştur. Levantenlerin İzmir'deki etkileri, İzmir'in büyük yangından sonraki imarı, romanlara konu olan Levantenlerin hikayeleri gibi konuları içeren bildirilerin sunumları yapılmıştır. Oturumda söz alan konuşmacı, İzmir Ekonomi Üniversitesi'nde görevine devam eden Yrd. Doç. Dr. Altuğ Akın, Türk ve Osmanlı literatüründe kullanılan Levanten kavramı üzerine sunum yapmıştır. Türk romanlarını kaynak alarak Levantenler üzerine yapmış olduğu araştırmalardan bahsetmiştir. "*Ghosts of Smyrna*" (İzmir Hayaletleri³³) adlı eserden, İzmir yangınından, "*In the Heart*

3 Loren Edizel, *İzmir Hayaletleri*, Şenocak yay., İzmir, Ekim, 2008.

of Empire" (İmparatorluğun Kalbinde⁴⁴) ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun eserlerinden elde ettiği verileri İngilizce dilinde sunmuştur. Bu oturumun ikinci konuşmacısı olarak mimarlık eğitimi almış olan Dr. Kalliopi Amygdalou, "From the Ottoman Empire to the Nation - State: Izmir's architectural and urban transformation" (Osmanlı İmparatorluğu'ndan Ulus Devlete: İzmir'in Mimari ve Kentsel Dönüşümü) adlı bildirisini paylaşmıştır. Görsel malzemeler kullanarak İzmir yangınından sonra yanmış bölgelerin tekrar inşası ile ilgili bir sunum gerçekleştirmiştir. Osmanlı dönemi İzmir şehri ile Cumhuriyet dönemi İzmir'ini mimari açıdan karşılaştırarak sunan Dr. K. Amygdalou, İzmir Valisi Rahmi Bey⁵⁵ ve Behçet Uz⁶⁶ gibi önemli isimlerden de kısaca bahsetmiştir. Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası İzmir şehrini ele alırken, "İzmir'e modern bir şehir mi geldi yoksa zaten modern bir şehir miydi?" sorusunu akıllara getirerek, sunumu içerisinde bu soruyu yanıtlamaya çalışmıştır. Ege Üniversitesi'nden Doç. Dr. Hale Okçay "A Levantine legacy in Izmir: A sociological approach on the cemeteries" (İzmir'de Levanten Mirası: Mezarlıklar Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım) adlı çalışmasında, İzmir mezarlıkları üzerinden sosyolojik bir araştırma yaparak, Levanten mezarları hakkında görsel malzemeler de kullanarak genel hatlarıyla bilgiler vermiştir. Dokuz Eylül Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Ahmet Mehmetefendioğlu, "An important period for the Levantines of Izmir: The Levantines in the First World War and Rahmi Bey, Governor of Izmir" (İzmirli Levantenler İçin Önemli Bir Dönem: Birinci Dünya Savaşı'nda Levantenler ve İzmir Valisi Rahmi Bey) adlı bildirisini ile ilgi duyulan bir sunum gerçekleştirmiştir. İzmir Valisi Rahmi Bey üzerinden I. Dünya Savaşı sırasında İzmir ve Levantenler konu edilmiştir. Savaş sırasında İzmir'in İngilizler tarafından bombalanmak istenmesi olayı ve bu konuda Rahmi Bey'in engelleme çabaları bağlamında Levantenler

4 Spiros Gogolos, *İmparatorluğun Kalbinde, Selanik, İstanbul, İzmir 1905-1912*, Çev. Aslı Damar, İstos yay., İstanbul, 2003.

5 İttihat ve Terakki Partisi'nin önde gelen isimlerinden olan Rahmi Bey, 1873 yılında Selanik'te dünyaya gelmiştir. Parti üyesi olması nedeniyle hukuk eğitimini tamamlayamadan tutuklanarak Taşkışla'ya gönderilmiştir. Buradan Avrupa'ya kaçarak Abdullah Cevdet ile beraber Reşadiye Komitesi'ni kurmuşlardır. 1906 yılında ülkeye dönen Rahmi Bey, Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin kurulmasında rol oynamıştır. 1908-1912 yılları arasında Selanik milletvekilliği yapmıştır. 1913 yılında Bab-ı Âli Baskını'ndan sonra ise İzmir valiliği görevine başlamış ve 24 Ekim 1918 tarihine kadar bu göreve devam etmiştir. 1926 yılındaki İzmir suikastına ismi karıştığı için ülke dışına kaçmış ve 1933 yılında ülkeye dönmüştür. 7 Temmuz 1947 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Bkz: Ahmet Mehmetefendioğlu, "Rahmi Bey'in İzmir Valiliği", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.I, S.3, İzmir, 1993, s.347.

6 Salih Behçet Uz, 1893 yılında Buldan'da doğmuştur. Liseyi İzmir'de tamamladıktan sonra Tıp Fakültesi kazanmıştır. Eğitimini 1919 yılında bitirerek çocuk hastalıkları üzerine ihtisas yapmıştır. İzmir Memleket Hastanesi'ne şef olarak atanmış ve 1931-40 yılları arasında İzmir Belediye Başkanlığı görevini yerine getirmiştir. Başkanlığı döneminde Kültürpark ve Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Hastanesi'ni İzmir'e kazandırmıştır. 1942 yılında Denizli milletvekilliği ve Ticaret Bakanlığı yapmıştır. 1946-48 yılları arasında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı olmuştur. Bu dönemde On Yıllık Sağlık Planı'nı hazırlamıştır ve bu plan Türkiye'nin ilk sağlık planı olmuştur. 1954-55 yıllarında bir kez daha Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı görevini yerine getirmiş ve 1960 yılında İzmir'e yerleşmiştir. 1986 yılında hayatını kaybetmiştir. Bkz. Mustafa Karatepe, "Buldanlı Sağlık Bakanı Behçet Uz", *Buldan Sempozyumu 23-24 Kasım 2006, Bildiri Metinleri*, Ed. İrfan Ertuğrul, Turgut Tok, Denizli, 2006, s.183.

ile Rahmi Bey'in ilişkileri anlatılmıştır. Sempozyumun ve üçüncü oturumun son konuşmacısı olan George Poulimenos, "*Digital reconstruction of the Smyrna Quay*" (İzmir Kordonu'nun Dijital Olarak Yeniden İnşası) adlı bildirilerinde Kordon'un yapım aşamasını ve tarihini anlatmıştır. Kordon'un sosyal ve kültürel yapısının yanı sıra ekonomik durumu da konu edilmiştir. Kordon'un kısa bir tarihçesinin yanında panoramik bir Kordon görüntüsü de sunulmuştur.

Sempozyumda ortaya konulan bildirilerde, Levanten ailelerin hayatları, yaşam tarzları, ekonomik hayattaki canlılıkları ile İzmir Levantenlerinin Ege ve Akdeniz bölgesindeki tarihsel ve ekonomik bağlantıları konu edilmeye çalışılarak Levanten kavramının hafızalardan silinmesini engellenmeye çalışılmıştır. Levanten kavramı içerisinde önemli bir yere sahip olan İzmir de bu sempozyumda ele alınan konular içerisinde kendisine yer bulmuştur.

İzmir tarihi ele alınırken Levanten kavramından söz edilmeden geçilemeyeceği gibi, Levanten kavramı anlatırken de İzmir şehri olmadan bir çalışmanın yapılamayacağı, bu sempozyumda bir kez daha vurgulamaya çalışılmıştır. İzmir'in ekonomik, sosyal, kültürel ve mimari alanlarında hala etkileri görülen Levantenler, varlıklarını ve kimliklerini kaybetmemek adına, bu tür bilimsel ve beraberindeki kültürel etkinlikler ile belleklerde canlı kalmak için uğraş vermektedirler.

KAYNAKÇA

I. Kitaplar

EDİZEL, Loren, *İzmir Hayaletleri*, Şenocak yay., İzmir, Ekim, 2008.

GOGOLOS, Spiros, *İmparatorluğun Kalbinde, Selanik, İstanbul, İzmir 1905-1912*, Çev. Aslı Damar, İstos yay., İstanbul, 2003.

II. Makaleler

GÖKDEMİR, Oktay, "Fransız Kaynaklarının Işığında 1922 İzmir Yangını", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.VI, S.15, (2007, Güz), İzmir, s.s.19-38.

KARATEPE, Mustafa, "Buldanlı Sağlık Bakanı Behçet Uz", *Buldan Sempozyumu 23-24 Kasım 2006, Bildiri Metinleri*, Ed. İrfan Ertuğrul, Turgut Tok, Denizli, 2006, s.s.183-186.

MEHMETEFENDİOĞLU, Ahmet, "Rahmi Bey'in İzmir Valiliği", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.I, S.3, İzmir, 1993, s.s.347-370.

ORTAYLI, İlber, "Levantenler", *Geçmişten Günümüze Levantenler*, Ed. Fikret Yılmaz, İzmir Ticaret Odası, Kültür, Sanat ve Tarih yay., No:12, İzmir, 2011, s.s.23-34.